

Respons

Tadsjikistan: Bruk av tortur mot returnerte gjestearbeidere¹

- Er gjestearbeidere en gruppe som er spesielt utsatt for tortur ved retur til Tadsjikistan?

Bruker myndighetene i Tadsjikistan tortur?

Flere kilder, blant andre diverse rapporter fra Amnesty International (2011, 2012a, 2012b, 2012c og 2013), dokumenterer at det foregår bruk av tortur og annen umenneskelig behandling fra myndighetenes side i Tadsjikistan. For eksempel henviser Amnesty International (2013, s. 51) til en dom i Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg i 2010 der internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner omtaler bruken av tortur som utbredt, rutinemessig og en del av systemets struktur (*systemic*).

Noen grupper kan være mer utsatt for tortur enn andre grupper. Spørsmålet i denne responsen er om tadsjikere som har vært gjestearbeidere i utlandet kan sies å være en slik gruppe. Landinfo har gått igjennom et stort utvalg skriftlige kilder for å se etter en mulig, og eventuelt hvilken, sammenheng det måtte være mellom det å være en gjestearbeider i utlandet og faren for å bli utsatt for tortur ved retur. Vi har også bedt to internasjonale organisasjoner i Dusjanbe om å uttale seg om forholdet.

Gjestearbeidere

Tadsjikistan har ca. åtte millioner innbyggere. Det er et fattig land med en dårlig økonomi. Arbeidsmarkedet er vanskelig, og mange reiser utenlands for å arbeide.

Kildene spriker noe når det gjelder tallet på tadsjikiske sesongarbeidere eller gjestearbeidere i utlandet. Landguiden (u.å.) opplyser at opp mot 1,5 millioner tadsjikere arbeider i utlandet. Det tilsvarer ca. en tredjedel av alle i arbeidsfør alder. Dersom vi bare ser på den mannlige befolkningen, er andelen enda høyere.

¹ Vi definerer en gjestearbeider som en person som arbeider utenlands og skal tilbake til hjemlandet. Mange reiser utenlands gjentatte ganger for å arbeide i kortere eller lengre perioder og har hovedinntektskilden sin fra arbeid utenlands. I denne responsen omtales denne gruppen som gjestearbeidere, enten de befinner seg utenlands eller i Tadsjikistan mellom arbeidsperiodene.

Freedom House (2013, s. 532) anslår at det er 1-1,5 millioner tadsjikere som arbeider utenlands, særlig i Russland.

RIA Novosti (2013) henviser til offisielle kilder i Tadsjikistan og mener at tallet ligger på ca. 800 000, hvorav de aller fleste arbeider i Russland. Kilden opplyser videre at verdien av det gjestearbeiderne sender til hjemlandet, utgjør 47 prosent av landets BNP. 14 prosent av de offisielt ca. 800 000 er kvinner (International Federation for Human Rights 2013).

Reisevirksomheten og omfanget av arbeid i utlandet er med andre ord svært omfattende og svært vanlig. For Tadsjikistans økonomi er verdien av det de tilfører landet, av uvurderlig betydning.

Gruppen gjestearbeidere er så stor at det kan diskuteres om det er meningsfylt å omtale dem som én gruppe. Det de har til felles, er at de arbeider utenlands for kortere eller lengre tid av gangen. Gjestearbeiderne vil ellers være ulike med hensyn til politisk og religiøst ståsted, formue, kontakter, osv.

Mange gjestearbeidere har fått problemer av økonomisk art etter retur til Tadsjikistan. Det skyldes at de har oppholdt seg ulovlig i Russland og dermed blitt nektet ny innreise til Russland. I Tadsjikistan er det vanskelig å få relevant og rimelig godt betalt arbeid (IOM 2013).

To kilder om sammenhengen mellom gjestearbeider og tortur

To kilder hevder det er en sammenheng mellom det å være gjestearbeider og risikoen for å bli utsatt for tortur ved retur.

FNs spesialrapportør på tortur (UN Special Rapporteur on Torture 2013, s. 8) skriver i sin rapport om situasjonen i Tadsjikistan:

Testimonies showed that only those who had influential connections were immune from beatings or other forms of intimidation during the first hours of detention. Migrant workers returning from the Russian Federation, members of Islamic movements and Islamist groups or parties, and persons accused of being linked to Islamist extremists may be at particular risk of torture and ill-treatment by the Sixth Department of the State Committee for National Security under the pretext of the fight against terrorism and threats to national security.

Amnesty International (2012c, s. 16) skriver i en av sine rapporter:

People with money but without influential connections are at particular risk of torture and other ill-treatment. There are frequent reports that police target migrants returning to Tajikistan from abroad.

Amnesty International hevder altså at det stadig kommer rapporter om at gjestearbeidere er utsatt. Organisasjonen går imidlertid inn i bare ett konkret tilfelle. Kilden skriver:

For example, Ismonboy Boboev, a 30-year-old migrant labourer, returned home from the Russian Federation on 12 February 2010. On 19 February 2010 he died in custody after being apprehended by police and allegedly targeted for money. On 21 February 2010 the news agency Asia Plus reported his father as saying that he had

heard of cases where officers of the MIA Sixth Department had tortured detainees and only let them go after their relatives paid a large bribe (s. 32).²

I de utdypende detaljene hos Amnesty International (2012c, s. 33), framkommer det at gjestearbeideren Ismonboy Boboev ble arrestert fordi han var mistenkt for å ha vært med i en illegal organisasjon. Han var gjestearbeider, men det var altså ikke derfor han ble arrestert og senere torturert.

Landinfo kan ikke se at Amnesty International (2012c) omtaler gjestearbeidere i sammenheng med tortur noen andre steder i sin rapport. Dette er en omfattende rapport på 77 sider som i sin helhet dreier seg om bruk av tortur i Tadsjikistan.

FNs spesialrapportør på tortur (UN Special Rapporteur on Torture 2013, s. 8) omtaler gjestearbeiderne under ett sammen med medlemmer av islamske bevegelser, grupper, partier og personer anklaget for å ha tilknytning til islamske ekstremister. Poenget synes å være, slik innledningen til avsnittet tyder på, at bare de som har kontakter i «systemet» kan føle seg sikre på å ikke bli utsatt for tortur dersom de blir anholdt, enten de er gjestearbeidere eller islamister. Men samtidig kan det virke noe underlig å behandle gjestearbeidere og islamister under ett. Gjestearbeiderne er en svært viktig ressurs for det tadsjikiske samfunnet, ikke minst i dagens situasjon. Bekjempelse av islamsk ekstremisme har derimot topp-prioritet for politiet og sikkerhetsstyrkene.

Annet kildemateriale om gjestearbeidere og tortur

Amnesty International har også skrevet flere andre rapporter om Tadsjikistan der bruk av tortur er et tema. Så langt Landinfo kan se, fokuserer ikke Amnesty på gjestearbeider som en gruppe som er utsatt for tortur i noen av sine andre rapporter i andre rapporter enn Amnesty International 2012c. Amnesty International (2013) trekker særlig fram islamske ekstremister, hvorav noen er tvangsutsendt fra Russland etter begjæring fra Tadsjikistan.³ Ellers er det et gjennomgående forhold at personer med penger, men uten forbindelser som kan beskytte dem, er utsatt, også for tortur, ifølge Amnestys rapporter (2012c, 2013).

U.S. Department of State (2014) tar for seg menneskerettighetssituasjonen i Tadsjikistan. Kilden slår fast at det er omfattende bruk av tortur. Men så vidt Landinfo kan se, trekker ikke kilden fram gjestearbeidere som en spesielt utsatt gruppe.

Heller ikke årsrapportene til Human Rights Watch (2014) og Freedom House (2013) skriver noe om at gjestearbeidere skulle være en spesielt utsatt gruppe.

Landinfo har bedt to relevante internasjonale organisasjoner, A og B, i Dusjanbe om å kommentere de aktuelle opplysningene i de to rapportene fra henholdsvis FNs spesialrapportør på tortur (2013) og Amnesty International (2012c). Begge organisasjonene opplyser at de kjenner godt til rapportene.

En internasjonal organisasjon A i Dusjanbe (e-post mars 2014) opplyser at utpressing av gjestearbeidere er utbredt i Tadsjikistan, men mener det er lite sannsynlig at det blir brukt tortur. Det holder med å true for å få penger.

² Kilden gir flere detaljer om saken på s. 32 i sin rapport.

³ Det må sies å være et rimelig godt forhold mellom Russland og Tadsjikistan, der flere bilaterale og multilaterale avtaler regulerer tilbaketakelse.

I saken Amnesty International trekker fram, er spørsmålet hvilket trekk man vektlegger hos offeret. Personen (Ismonboy Boboev) som skal ha blitt utsatt for tortur, var gjestearbeider. Organisasjonen påpeker at han var også på vei til moskeen og at han var regnet som «ekstremist» av myndighetene. Kilden mener tortur først og fremst brukes mot antatte terrorister, og at det blir tendensiøst å kople tortur og pengeutpressing (internasjonal organisasjon A i Dusjanbe, e-post mars 2014).

En internasjonal organisasjon B i Dusjanbe (e-post mars 2014) opplyser at hjemvendte gjestearbeidere ikke risikerer tortur fordi de har vært gjestearbeidere. Derimot får mange hjemvendte gjestearbeidere praktiske og økonomiske problemer som følge av at de ofte har oppholdt seg og arbeidet ulovlig i Russland. Russland har en kvote på ca. 1,7 millioner gjestearbeidere. Men i praksis er det til enhver tid rundt 10 millioner slike arbeidere. Mange av dem har falske papirer, både med hensyn til oppholdstillatelse og arbeidstillatelse. Mange blir for flere år nektet ny innreise til Russland, når slike forhold blir oppdaget.

Organisasjonen opplyser at det finnes eksempler på at gjestearbeidere har blitt arrestert og fengslet etter hjemkomst. Det skyldes imidlertid ikke at de er gjestearbeidere, men at de hadde hatt forbindelser til ekstremister og terrorister. En gruppe som myndighetene er på vakt overfor og som kan være utsatt for tortur, er de som i utlandet har studert ved religiøse skoler. De kan fort bli mistenkt for å være religiøse ekstremister. Kilden nevner også de som har vært involvert i internasjonale kriminelle grupper som særlig utsatt for tortur ved hjemkomst (internasjonal organisasjon B i Dusjanbe, e-post mars 2014).

Konklusjon

Gjestearbeiderne er en svært stor og broket gruppe som er viktig for Tadsjikistans økonomi. Generelt vil folk som har penger og få eller ingen kontakter som kan beskytte dem, kunne være utsatt for utpressing, både fra politiet og fra andre. Mange gjestearbeidere har penger. Men det at de blir utsatt, kan neppe sies å være fordi de er gjestearbeidere, men ut fra det faktum at de har penger. Gjestearbeidere uten penger, er neppe utsatt for pengeutpressing. Tilsvarende vil også ikke-gjestearbeidere med penger, kunne være utsatt for utpressing.

Den gruppen som ser ut til å være mest utsatt for tortur, er de som myndighetene ser på som religiøse ekstremister eller terrorister. Amnesty International (2013) har satt fokus på personer som har blitt returnert fra Russland etter begjæring fra Tadsjikistan. Flere har blitt torturert etter hjemkomst.

Tortur er relativt utbredt i Tadsjikistan. Det blir brukt særlig den første tiden i arrest eller varetekt, for å tvinge fram en rask tilståelse. Men hjemvendte gjestearbeidere vil neppe risikere å bli utsatt for tortur fordi de er gjestearbeidere.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite

Respons Tadsjikistan: Bruk av tortur mot returnerte gjestearbeidere

bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2011, 31. juli). *Tajikistan: Torture and other ill-treatment, impunity, violations of freedom of expression, violence against women and retention of the death penalty*. Amnesty International Submission to the UN Universal Periodic Review, October 2011. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR60/006/2011/en/ba66d679-2954-4e7c-a245-71e20f05465b/eur600062011en.pdf> [lastet ned 3. januar 2013]
- Amnesty International (2012a, 24. mai). *Amnesty International Report 2012 – Tajikistan*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://amnesty.org/en/region/tajikistan/report-2012> [lastet ned 29. november 2012]
- Amnesty International (2012b, 12. juli). *No justice, no protection: torture and other ill-treatment by law enforcement officials in Tajikistan*. London: Amnesty International. Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/docid/4fffc8202.html> [lastet ned 30. juni 2014]
- Amnesty International (2012c, 12. juli). *Shattered lives. Torture and other ill-treatment in Tajikistan*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR60/004/2012/en/70f54751-5579-4f54-bcca-66a0c8856b5b/eur600042012en.pdf> [lastet ned 2. mai 2014]
- Amnesty International (2013, 3. juli). *Return to torture. Extradition, forcible returns and removals to Central Asia*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/fr/library/asset/EUR04/001/2013/en/6c3910ea-30bb-4b67-a7f2-b2ffe5780a09/eur040012013en.pdf> [lastet ned 6. mai 2014]
- Freedom House (2013, august). *Nations in Transit 2013 – Tajikistan*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <http://freedomhouse.org/sites/default/files/NIT13TajikistanFinal.pdf> [lastet ned 2. mai 2014]
- Human Rights Watch (2014, 21. januar). *Human Rights Watch Report 2014*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/wr2014_web_0.pdf [lastet ned 10. april 2014]
- International Federation for Human Rights (2013, 18. juli). *Protecting Tajik migrants' rights: positive aspects of new migration policy require implementation*. Paris: International Federation for Human Rights. Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/docid/520105a2b.html> [lastet ned 9. mai 2014]
- IOM (2013). *Tajik migrants with re-entry bans to the Russian Federation*. Dusjanbe: IOM. Tilgjengelig fra http://publications.iom.int/bookstore/free/Tajik_Migrants_Report_15Jan.pdf [lastet ned 11. april 2014]
- Landguiden (u.å.). *Tadzjikistan: Befolkning & språk*. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet. Tilgjengelig fra <http://www.landguiden.se/Lander/Asien/Tadzjikistan/Befolkning-Sprak> [elektronisk abonnementsstjeneste, lastet ned 30. juni 2014]
- RIA Novosti (2013, 25. januar). Tajik migrants in Russia send \$3.8 bln home. *RIA Novosti*. Tilgjengelig fra <http://en.ria.ru/world/20130125/179026395/Tajik-Migrants-in-Russia-Send-38-Bln-Home.html> [lastet ned 2. mai 2014]
- UN Special Rapporteur on torture (2013, 28. januar). *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment of punishment, Juan E. Méndez. Mission to Tajikistan*.

Respons Tadsjikistan: Bruk av tortur mot returnerte gjestearbeidere

Geneve: UN Special Rapporteur on torture. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A-HRC-22-53-Add1_en.pdf [lastet ned 12. mars 2013]

- U.S. Department of State (2014, 27. februar). *Country reports on Human Rights Practices 2013 – Tajikistan*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2013&dld=220406> [lastet ned 30. juni 2014]

Muntlige kilder

- Internasjonal organisasjon A i Dusjanbe. E-post 24. mars 2014.
- Internasjonal organisasjon B i Dusjanbe. E-post 6. mars 2014.

© Landinfo 2014

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.